

Hodnocení změny systému v roce 1989 v středoevropském srovnání – zima 2014

Technické parametry

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost, v14-02</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>3. – 10. 2. 2014</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Kvóty:</i>	<i>Kraje (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
<i>Zdroj dat pro kvótní výběr:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>1081</i>
<i>Počet tazatelů:</i>	<i>258</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>PD.93, PD.94</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>18. března 2014</i>
<i>Zpracoval:</i>	<i>Jan Červenka</i>

V únoru 2014 CVVM zjišťovalo, jak občané hodnotí změnu systému, k níž došlo v roce 1989. Pod zastřešením CEORG¹ byl výzkum na toto téma v lednu či v únoru tohoto roku realizován též v Polsku², Maďarsku³ a na Slovensku⁴. Respondentům byly předloženy dvě otázky, které zkoumaly názory veřejnosti na to, zda se změna systému vyplatila nebo nevyplatila a zda lidem změny po roce 1989 přinesly více užitku nebo více ztrát.

¹ C E O R G [The Central European Opinion Research Group] zahrnuje tři instituce zabývající se výzkumem veřejného mínění v České republice [CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i. - Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR], v Maďarsku [TÁRKI - Társadalomkutatási Intézet és Társadalomkutatási Informatikai Egyesülés] a v Polsku [CBOS - Centrum Badania Opinii Społecznej]. S CEORG pravidelně spolupracuje i slovenská agentura FOCUS.

² V Polsku šetření proběhlo ve dnech 6. až 12. 2. 2014 na reprezentativním souboru 1020 respondentů ve věku od 18 let.

³ V Maďarsku proběhl sběr dat v termínu od 15. do 22. 1. 2014 na reprezentativním souboru 1007 respondentů ve věku od 18 let.

⁴ Na Slovensku sběr dat realizovala agentura FOCUS ve dnech od 27. 1. do 5. 2. 2014. Dotazováno bylo 1051 respondentů ve věku od 18 let.

Tabulka 1: Hodnocení změny systému v roce 1989⁵ (%)

	ČR	Polsko	Maďarsko	Slovensko
rozhodně se vyplatila	25	39	12	19
spíše se vyplatila	38	32	36	37
spíše se nevyplatila	19	9	24	23
rozhodně se nevyplatila	10	3	13	10
neví	8	17	15	11

Pozn.: Procenta ve sloupci.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., *Naše společnost 3. - 10. 2. 2014, 1081 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor*; Polsko - CBOS, 6. - 12. 2. 2014, 1020 respondentů starších 18 let; Maďarsko - TÁRKI, 15. - 22. 1. 2014, 1007 respondentů starších 18 let; Slovensko - FOCUS, 27. 1. - 5. 2. 2014, 1051 respondentů starších 18 let.

Jak ukazují výsledky zachycené v tabulce 1, veřejnost ve všech čtyřech zemích se převážně kloní k názoru, že se změna systému v roce 1989 vyplatila. Mezi jednotlivými zeměmi však existují velmi výrazné rozdíly v míře tohoto příklonu. Relativně nejpozitivněji změnu systému hodnotí občané Polska, kde názor, že se změna systému vyplatila, zastává 71 % z nich, a v tom 39 % uvádí dokonce odpověď, že se „rozhodně vyplatila“. Opačný názor mezi Poláky vyjádřila jen o málo více než desetina (12 %) oslovených. Na druhém místě v tomto ohledu skončila Česká republika, kde názor, že se změna systému vyplatila, zastává více než třipětinová většina (63 %) respondentů. Mezi nimi se ovšem jako nejčastější objevuje varianta odpovědi „spíše se vyplatila“, což uvedly téměř dvě pětiny (38 %) dotázaných, zatímco odpovědi „rozhodně se vyplatila“ tvořily jen čtvrtinu (25 %) v rámci celého souboru. Kromě toho výrazně vyšší byl i podíl těch, kteří si myslí, že se změna systému v roce 1989 spíše či rozhodně nevyplatila, což uvedlo 29 % oslovených občanů v ČR. Na Slovensku pak změnu systému příznivě ohodnotilo 56 % dotázaných, přičemž jen necelá pětina (19 %) ji považuje za rozhodně se vyplativší, opačný názor vyjádřila třetina (33 %) Slováků. Relativně nejskeptičtěji změnu systému v roce 1989 hodnotí obyvatelé Maďarska, kde pouze necelá polovina (48 %) dotázaných ji označila za něco, co se vyplatilo, a jen o málo více než desetina (12 %) si myslí, že se „rozhodně vyplatila“. Opačný názor, že se změna systému po roce 1989 nevyplatila, v šetření vyjádřila více než třetina (37 %) maďarské veřejnosti.

Tabulka 2: Přinesly změny po roce 1989 lidem více užitku či ztrát?⁶ (%)

	ČR	Polsko	Maďarsko	Slovensko
pouze užitek	3	3	3	1
více užitku než ztrát	34	42	24	26
stejně užitku jako ztrát	30	27	20	33
více ztrát než užitku	25	13	31	28
pouze ztráty	4	2	11	7
neví	4	13	11	5

Pozn.: Procenta ve sloupci.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., *Naše společnost 3. - 10. 2. 2014, 1081 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor*; Polsko - CBOS, 6. - 12. 2. 2014, 1020 respondentů starších 18 let; Maďarsko - TÁRKI, 15. - 22. 1. 2014, 1007 respondentů starších 18 let; Slovensko - FOCUS, 27. 1. - 5. 2. 2014, 1051 respondentů starších 18 let.

⁵ Znění otázky: „Vyplatila se nebo nevyplatila změna systému, ke které došlo v roce 1989? Rozhodně se vyplatila, spíše se vyplatila, spíše se nevyplatila, rozhodně se nevyplatila.“

⁶ Znění otázky: „Přinesly lidem změny, ke kterým došlo po roce 1989 pouze užitek, více užitku než ztrát, stejně užitku jako ztrát, více ztrát než užitku, pouze ztráty.“

Dosti podobný obrázek nabízejí i výsledky odpovědí na druhou otázku, zda změny po roce 1989 přinesly lidem spíše užitek, nebo naopak pro ně znamenaly ztrátu (viz tabulku 2). I v tomto případě jednoznačně nejoptimističtější hodnocení se objevuje mezi obyvateli Polska, z nichž více než dvě pětiny (45 %) vidí celkovou bilanci změn po roce 1989 jako pozitivní, další více než čtvrtina (27 %) jako vyrovnanou a jen 15 % soudí, že dopad změn byl spíše či zcela záporný. V České republice názor, že změny po roce 1989 byly lidem spíše k užitku, pak zastává o málo více než třetina (37 %) respondentů, opačný postoj zaujímá 29 % Čechů a podobný podíl (30 %) považuje celkovou bilanci užitku a ztrát z pohledu lidí za vyrovnanou. Na Slovensku i v Maďarsku byl zaznamenán prakticky shodný, o málo více než čtvrtinový (27 %), podíl těch, kdo změny po roce 1989 hodnotí jako spíše užitečné, avšak opačný názor, že změny po roce 1989 byly lidem spíše ke škodě, zastávali častěji Maďaři (42 %) než Slováci (35 %). Naproti tomu podíl těch, kdo bilanci změn po roce 1989 z pohledu lidí hodnotí jako vyrovnanou, mezi Slováky tvořil jednu třetinu (33 %) a v Maďarsku to byla pouze jedna pětina (20 %).

Analýza dat za Českou republiku z hlediska sociodemografických a jiných třídících hledisek ukázala, že skepse vůči změně systému v roce 1989 a změnám po roce 1989 je navzájem silně provázána.⁷ V obou případech skepse narůstá s klesající subjektivně deklarovanou životní úrovní vlastní domácnosti, klesajícím příjmem, rostoucím věkem a klesající úrovní dokončeného vzdělání. Z hlediska sebeznačení na pravolevé škále politické orientace se o změnách v obou případech výrazně kritičtěji vyslovují lidé, kteří se řadí jednoznačně na levici, ke změnám po roce 1989 se poněkud kritičtěji staví i ti, kdo se hlásí k levému středu, zatímco respondenti řadící se na pravici v obou otázkách ve zvýšené míře vyjadřovali pozitivní postoje.

⁷ Spearmanův koeficient pořadové korelace mezi odpověďmi na obě otázky dosáhl velmi vysoké hodnoty 0,753.